

VALÓSÁG

Interjú-alanyainkat ezúttal azoknak az intézményeknek a munkatársai közül választottuk, akik arra hivatottak, hogy segítséget nyújtsanak a szülőknek és az iskoláknak olyan nevelési helyzetekben, amikor erre szükség van. Az alábbi beszélgetések segítségével egyrészt népszerűsíteni szeretnénk ezeket az intézményeket, másrészt szeretnénk hozzájárulni ahhoz, hogy a gyerekek nevelése terén jelentkező aktuális problémák végiggondolásával a pedagógusok, a pszichológusok és a szociális munkások közelebb kerüljenek egymáshoz.

Liskó Ilona

INTERJÚ A XV. KERÜLETI GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT VEZETŐJÉVEL

Liskó Ilona: Kérlek, mutakozz be.

Révész Magda vagyok, eredeti végzettségem gyerekpszichológus, de már öreg rókanak számítok a szociális munkás szakmában. 1983-ban lettem gyerekklinikai szakpszichológus, a XI. kerületi nevelési tanácsadóban kezdtem el a pályámat. Tulajdonképpen akkor kezdtem a „fehérköpenyes” pszichológiából kimászni, amikor egy csomó kiskamasz került hozzánk, és egy kollegámmal elkezdtünk velük csoportot csinálni. Rögtön kiderült, hogy a nevelési tanácsadó nem igazán bírja a kiskamasz-csoportot. Mert ha a kiskamaszok egyszer valakit megszeretnek, megbíznak benne, akkor nem igazán tartják már be a határokat. Állandóan bemászáltak a nevelési tanácsadóba, és ez a „fehérköpenyes ház” ezt nemigen tudta elviselni.

L. I.: Mit értesz „fehérköpenyes” alatt?

R. M.: A távolságtartást, azt, hogy van háromnegyed óránk a gyerekre, illetve a pszichoterápiára és azt be kell tartani. Ez helyes is, ha az ember pszichoterápiát csinál, de nincs mindenkinek pszichoterápiára szüksége. Mi megpróbáltuk ezeket a deviáns vagy magatartás-zavaros gyerekeket összeterelni, és megpróbáltunk egy olyan csoportot csinálni a számukra, ahol értelmesen együtt lehet lenni, ahol közösen lehet tervezgetni, ami nem pszichoterápia. A gyerekek persze nem tartották be, hogy nekünk kedden fél öttől fél hatig volt csoportfoglalkozásunk, hanem például szerdán is bejöttek ahelyett, hogy elmentek volna telefonfülkét felgyújtani. Ez egy konkrét példa, mert az egyik gyerek például ezért minősült deviánsnak. Úgy gondoltuk, hogy ha ő szerdán délután bejön, még ha meg is zavarja a nevelési tanácsadó rendjét, az akkor is egy nagyon jó dolog.

A kollegámmal kitaláltunk egy programot, aminek az volt a neve, hogy *Tincs*. Ez egy tinédzser családterápiás otthon lett volna, ami 1983-ban még nagy dolognak számított. Ez úgy hangzott volna, hogy ha egy komoly problémákkal küszködő gyerek kerül be a nevelési tanácsadóba, akinek a problémáit nem lehet heti egy vagy másfél órában megoldani, akkor bekerülhessen egy olyan intézménybe, ami nem állami gondozás, de aminek a segítségével átmenetileg kikerülhet abból a „betegítő” környezetből, amelyben él.

Végül is nem csinálhattuk meg. Az első kifogás az volt ellenünk, hogy túl fiatalok vagyunk, és hogy nincs nevelőotthoni gyakorlatunk. Kaptunk ugyan egy ígéretet a fővárostól, az akkori művelődési főosztályvezetőtől azzal, hogy ha tudunk fenntartót szerezni, akkor kapunk épületet. A minisztériumban pedig kaptunk egy ígéretet arra, hogy hajlandók fenntartani az intézményt, ha lesz épületünk. De a két felet nem tudtuk egy szobába leültetni. Mindkét részről azt mondták, hogy ha hozunk egy papírt a másiktól, akkor ő is hajlandó. Végül is nem kaptuk meg egyiket sem, de mindketten eljöttünk a nevelési tanácsadóból, és egy rövid nevelőotthoni próbálkozás után a kollégámmal is elváltak egymástól az útjaink.

Én elkerültem egy Szakoktatási Nevelési Tanácsadó nevű intézményhez. Kaptam öt iskolát és mindegyik iskolában pszichológusként rendeltem egy-egy napot. Jó esetben megkaptam az orvosi rendelőt, rossz esetben a szenespincét. A tanárok azt gondolták, hogy abból áll a nevelési tanácsadás, hogy az órákról leküldik hozzám a rossz gyerekeket. Persze ezekben az iskolákban sok „zűrös” gyerek volt, és hármát-négyet meg is tudtam nyerni egy közös munkára, de többnyire semmi értelme nem volt az egésznek.

Aztán 1987-ben megkeresett a Terézvárosi Családsegítő Központ vezetője, akit az egyetemről ismertem, hogy van egy olyan intézmény, amit nekem találtak ki, és úgy hívják, hogy családsegítő. Így aztán '87-ben átmentem a Terézvárosi Családsegítőbe, ahol előbb vezető helyettes lettem, majd vezető, és ott dolgoztam 1997 őszéig. Onnan jöttem ide.

L. I.: Miért jöttél el?

R. M.: Ennek nagyon hosszú története van. Tulajdonképpen három dolgot tudok mondani. Az egyik az, hogy azt gondolom, tíz év után váltani kell. A másik az, hogy a Terézvárosi Családsegítő az első ilyen típusú intézmények közé tartozott az országban. Az volt a jellemző, hogy odakerültek a fiatal, tapasztalatlan emberek, és az ember „kinevelte őket magának”, azzal a reménnyel, hogy majd később leveszik a válláról a terheket, aztán helyett odébb álltak. Ez egy hatalmas nagy intézmény volt, több mint harminc munkatárssal, hozzánk tartozott egy ingyenkonyha és Magyarország első családos átmeneti szállója is. Ezt kézivezérléssel kellett vezetni úgy, hogy közben mindenki tanult, és akit az ember „kitanított”, az végül is elment egy másik intézménybe vezetőnek. Ez szakmai szempontból persze nagyon jó volt, de az intézmény szempontjából rendkívül nehéz helyzetet teremtett. Én mindenesetre iszonyúan elfáradtam ennek a „családsegítő-gyárnak” a mindennapi vezetésében. A harmadik ok pedig az volt, hogy az a munkatársam, akivel együtt kezdtem a pá-

lyámat, meg akarta csinálni a Tincset és hívott engem is, de aztán visszakozott. Végül is nyáron két szék közül a pad alatt találtam magam, mert a Terézvárost már feladtam, ez meg nem úgy jött be, ahogy eredetileg megbeszéltük. Akkor kerestek meg a XV. kerületből, ahol éppen a Gyerekjóléti Szolgálatot szervezték, és így kerültem ide.

L. I.: Mi ez a Gyerekjóléti Szolgálat?

R. M.: Ez egy tökéletesen új intézmény, korábban egy volt belőle a IX. kerületben, de az még törvényi háttér nélkül működött. A gyerekjóléti szolgálatot, mint intézményt az 1997-es gyermekvédelmi törvény írta elő. Nagyon sok szempontból újdonságnak számít. Egyrészt kitalálja a gyerekközpontú szociális munkát, ami nekem már a Terézvárosban is nagy gondot jelentett. Mi ott is foglalkoztunk gyerekekkel, de az az intézmény alapvetően felnőtt-kliens központú volt, ahol eseti szociális munkát végeztünk, és miközben a szülőkkel foglalkoztunk, nagyon sokszor tanúi voltunk a gyerekek tönkremenetelének. Ez az új intézmény is foglalkozik a családdal, de mindenkor a gyereket tartja szem előtt, és mindenekelőtt az ő érdekeit védi. Ez is foglalkozik a szülőkkel, nagyszülőkkel, más rokonokkal és mindenkivel, akik a gyerek életében fontosak, de a gyerek érdekei mellé teszi le a voksát.

A másik újdonság az, hogy végre meghatározták, mit jelent a gyermekvédelmi alapellátás. Tehát ha a gyerek problémáin nem sikerül segíteni, és a gyerek elkerül a családtól, az intézménynek akkor is a gyerek után kell nyúlnia és továbbra is segítenie kell. Tehát megszűnik az a labdázás, hogy amíg a gyerek kevésbé veszélyeztetett, addig a helyi intézmények foglalkoznak vele, de amikor már nagy a gond, akkor a megye vagy a főváros elhelyezi az ő intézményébe, és ha annál is nagyobb a probléma, akkor elkerül a „javítóba”, ami már országos szintű intézmény. Most ilyen nincs, amelyik gyerek itt lakik, az hozzánk tartozik, egészen addig, amíg a család elköltözik.

L. I.: Milyen településeken működik ilyen intézmény?

R. M.: Minden településen, de a törvény azt írja elő, hogy a kisebb településeknek érdemes társulni. Úgy tudom, hogy Budapesten két kerületet kivéve már mindenütt létrejött.

L. I.: Mekkora ez az intézmény?

R. M.: Tíz státuszunk van. Erre szükség is van, mert körülbelül 30 ezer gyerek van a kerületben. Szervezetileg a kerületi családsegítő „telephelye” vagyunk, de szakmailag teljes önállóságot kaptunk. Be szoktam számolni a családsegítő vezetőjének a munkánkról, de ez nem több, mint gondolatcsere, ő nem szól bele semmibe. Pénzügyileg nem vagyunk önállóak, és ez nagyon rossz, mert szakmailag a gyerekjóléti külön feladatnak tartom, nem a családsegítés részének, s azért is, mert én korábban hozzászóltam az önállósághoz.

L. I.: Kik a munkatársaid?

R. M.: Senki nem kezdő, mindenki több évet dolgozott már hasonló területen. Egy szociális munkás kollegám jött át velem a régi munkahelyemről, és egy asszisztens.

Két munkatársat örököltem az itteni családsegítőtől, de mindkét esetben mondhatom volna nemet, ha úgy akarom. Három fiút pedig kívülről szereztünk.

L. I.: Milyen végzettségűek a munkatársaid?

R. M.: Van egy tanító bácsink, aki mentálhigiénikus és most családterápiát tanul, van egy szociális munkás hallgatónk, aki diplomás szociális munkás lesz, van egy magyar-könyvtár szakos tanárunk, aki mentálhigiénikus diplomát is szerzett, és korábban pártfogóként dolgozott. Aztán van két szakképzett szociális munkásunk, a fejlesztő pedagógusunk pedig gyógypedagógus képzettségű. Ezenkívül van egy megbízott jogászunk, aki nagyon kell, főként arra, hogy segítsen a szociális munkásoknak. Egyébként úgy gondolom, hogy a szakmai képzettség szükséges, de önmagában nem minden. Ezek az emberek nem azért felelnek meg ennek az intézménynek, mert ilyen a végzettségük, hanem azért, mert van lelkük és eszük ehhez a munkához.

L. I.: Hogyan kaptátok ezt a helyet?

R. M.: Ez eredetileg óvoda volt, nem miattunk szüntették meg, már hat éve nem üzemel. Eddig a szemben lévő iskola használta, itt volt két tantermük, de most már elférnek az iskolában. Ez egy olyan hely, amiről az ember álmodik. Van egy gyönyörű kertünk és a ház földszintje a miénk, teljesen külön bejáratú. A felettünk lévő két emeleten lakások vannak. Most még nem vagyunk berendezkedve, mert felújítás előtt állunk, és amíg ez nincs kész, nem akartuk megvenni a bútorokat.

L. I.: Milyen feladatokat lát el ez az intézmény?

R. M.: A törvény értelmében mindenfélét csinálhatunk, ami a gyerekek jól-létét elősegíti. Tehát csinálunk prevenciót, vagyis szabadidős programokat szervezünk azoknak a gyerekeknek, akik még nem veszélyeztetettek. Egyébként általános tapasztalat, hogy ezeket a programokat azok veszik igénybe, akik rászorulnak. Természetesen foglalkozunk azokkal a gyerekekkel, akiknek a családja felkeres bennünket valamilyen gonddal. Ugyanez előfordulhat úgy is, hogy valamilyen intézménynél jelenik meg a probléma, például óvodában, iskolában, védőnőnél, orvosnál. Vagy a nagymama bemegy a gyámhivatalba egy problémával, és onnan küldik ide, vagy az iskolában a tanító néni behívja az anyukát, hogy Pistike az utóbbi időben nagyon szétszórt, nem mennének-e el a gyerekjóléti szolgálathoz megbeszélni, hogy mi a gond. Ezek mind önkéntes jelentkezők.

Aztán vannak a küldött gyerekek, akikről levélben értesülünk valahonnan, tehát például az iskolai gyerekvédelmi felelős leírja, hogy Varga Józsika, aki ötödikes, és eddig is sok baj volt vele, most felhőborítóan viselkedik az iskolában. Ez régen úgy működött, hogy védő-óvó intézkedést kértek a gyámhatóságtól. Most ehelyett is hozzánk fordulnak.

Aztán van a munkának az a része, amikor az önkéntes együttműködés keretében nem tudunk segíteni, de a szakemberek nem tartják indokoltnak a családból való kiemelését. Ilyenkor a kerületi gyámhatóság védelembe veszi a gyermeket, a családot kötelezi az együttműködésre, és kirendeli mellé a gyerekjóléti szolgálat család gondozóját. És végül az is a mi feladatunk, hogy a családjukból kiemelt, külön nevelt

gyerekeknél elősegítsük, hogy minél előbb és minél problémamentesebben vissza-kerülhessenek a családba. Ezenkívül figyelniük kell arra, hogy a kerületben milyen szociális problémák vannak, amelyek a gyerekekkel kapcsolatosak és javaslatot tehetünk ezek kezelésére.

L. I.: Milyen életkorú gyerekekkel foglalkoztok?

R. M.: A törvény azt írja, hogy az ember születésétől tizennyolc éves koráig gyerek, de a törvény kiterjed a fiatalok felnőtté is huszonnégy éves korig. Mindenkivel foglalkozunk, aki ide bejön, vagy akit ide küldenek. Sok esetben csecsemők vagy kicsi gyerekek szülei keresnek meg bennünket. Ilyenkor általában láthatási bajok vannak vagy az elvált szülők, vagy a szülők és a nagyszülők között, vagy gyerektartási-díj gondok terhelik az egyedülálló anyukát.

A másik gócpont a tizenegy-tizenhárom évesek, akiknél magatartás-problémák jelentkeznek az iskolában, és nagyon sok az olyan tanulási nehézség, aminek a hátterében vagy általános elhanyagoltság, vagy valamilyen, az alsó tagozatban „beszerzett” részképesség hiánya húzódik meg. Tipikus eset, hogy a toleráns tanító néni az alsó tagozatban még tudta kezelni Pistikét, de tíz tanár a felsőben már nem tudja.

L. I.: Mit csináltak ezekkel a gyerekekkel?

R. M.: Részben az egyes családok egyedi problémáival foglalkozó, úgynevezett eseti szociális munkát végzünk, illetve ezt próbáljuk gyerekközpontúvá formálni. Ez azt jelenti, hogy a szülők egyéni szociális problémái annyiban érdekelnek bennünket, amennyire a gyerekekre is hatással vannak. Ezenkívül nagyon erőteljesen szervezünk szabadidős foglalkozásokat, mert nem akarjuk, hogy az terjedjen el a kerületben, hogy mi vagyunk a „rossz gyerekek” gyűjtőhelye.

Szerveztünk egy gyerekklubot, ahova eleinte csak az általunk egyébként is ismert gyerekek jártak, de egyre gyakrabban hozzák már a barátait is. Aztán folyik egy ovi-bajnokság, amelyen tizenhét csoport óvodás versengett itt a kertben. Nagy visszhangja volt a kerületben, jövő héten lesz a döntő. Ez olyan szempontból volt nagyon fontos, mert úgy éreztük, az óvodák tartanak tőlünk. Az óvónők egyébként, ha egy veszélyeztetett gyerekekkel találkoznak, nagyon nehezen mondják el ezt a szülőknek, és egy kicsit úgy élik meg, mintha ez a saját kudarcuk lenne. Az iskolai pedagógusok akkor küldik ide a gyerekeket, amikor feladják, illetve elfordulnak a gyerektől. Azt mondják, hogy ez egy rossz gyerek, beteg gyerek, deviáns gyerek, ha már én sem tudtam mit kezdeni vele.

L. I.: Mennyire ismerik ezt az intézményt a kerületben?

R. M.: 1997 novembere óta vagyunk elérhetőek, és azóta százötven család fordult hozzánk, ami iszonyú nagy szám. Ennek a fele önként keresett meg bennünket, például annak alapján, hogy olvastak rólunk a helyi újságban.

L. I.: Milyen azok a tipikus problémák, amikkel a pedagógusok vagy a szülők jelentkeznek?

R. M.: A gyerekek magatartásával és a tanulással való gondok. Természetesen nálunk gyakrabban jelennek meg az „aktívan rossz” gyerekek. A passzív, visszahúzódo gyerekeket a tanárok jobban elviselik, mint azt, aki állandóan zavarja az órát.

L. I.: Mit csináltak ezekkel az „aktívan rossz” gyerekekkel?

R. M.: Erre nehéz így általánosságban válaszolni. Van a kerületben egy nagyon jól működő szervezet, az iskolaigazgatók munkaközössége. Márciusban nálunk tartották az összejevetelüket. Mindig máshova mennek, és az adott intézmény problémáival foglalkoznak. Az itt lévő iskolaigazgató iskolaigazgató közül hárman azt mondták, hogy ők nem tudják, hogy mi mit csináltunk a gyerekeikkel, de teljesen elvárásoltuk őket.

Elmondok egy tipikus esetet, amikor valóban varázslunk. Általában van egy háromszög, ahol a gyerek a vesztes. Az iskola elkezd visitani, hogy a gyerek rossz. A szülő először a gyerek mellé áll és azt mondja, hogy az iskola a rossz, mert náluk otthon semmi probléma nincs. De az iskola változatlanul hibáztatja a gyereket, és ez a szülőnek egyre kellemetlenebb. Addig-addig, míg a szülő megelégedi, hogy mért kell neki bejárnia az iskolába, mért kell ilyen helyzetbe hozni őt, és fokozatosan ő is a gyerek ellen fordul. Ebben a háromszögben már egyre kevésbé tud bárki is szót érteni a másikkal. Ilyen esetekben mi megkapjuk a jelzést az iskolától, és küldünk a szülőknak egy szerelmeslevelet, amiben kérjük, hogy jöjjenek be hozzánk. Ilyenkor bejönnek és behozzák a gyereket, mint egy „véres rongyot”, leülünk velük és elkezdünk tárgyalni. A szülők előtt megkérdezzük a gyereket, hogy ő mit gondol erről az egész történetről. A szülőnek általában már attól leesik az álla, hogy mi nem rapportot tartunk, nem feszítjük keresztre a gyereket, nem próbálunk igazságot tenni. Egyszerűen megkérdezzük a gyerektől, hogy ő mit gondol arról, hogy miért nem sikerül jónak lennie az iskolában. Egy csomó esetben egyszerűen az a helyzet, hogy a szülő kénytelen végighallgatni saját gyerekének a véleményét az ügyről, olyan áttörést hoz, hogy a korábbi játszma megszakad. Ettől valahogy mindenki elkezd másképpen működni.

Volt például egy család, ahol egy elsős gyerek rendszeresen megszökött az iskolából. A szülők válófélben voltak, az apuka nevelte a gyereket, az anyuka elköltözött. A gyerek pedig rendszeresen elszökött az iskolából az anyukához. Első pillantásra úgy nézett ki, hogy ennek az ügynek semmi köze nincs az iskolához, de aztán mégis kiderült, hogy van, mert a tanító néni pártoskodott, illetve beleavatkozott a szülők valóperes ügyének a rejtelseibe és ezzel elérte, hogy a gyerek az iskolában agresszív és kezelhetetlen volt, vagy fogta a táskáját és egyszerűen elment. Mi leültünk a két szülővel és a gyerekekkel, és azokról a problémákról beszélgettünk, amelyeket eddig is tudtak, de egymás előtt soha ki nem mondtak. Ez a gyerek ma már – ha lehet ilyen egyáltalán mondani – problémamentes. Ezek a mi sikerélményeink. Ugyanakkor valahol ez elég szomorú is, mert amit mi teszünk, azt gyakran a pedagógus is megcsinálhatná, ha szóba állna a gyerekekkel, és ha nem menne bele minduntalan a mókuserékbe. Akkor talán ránk kevésbé lenne szükség.

Aztán azt is csináljuk, hogy heti egy alkalommal ezek a „gazember, rossz gyerekek” bejönnek a klubunkba, és ott tulajdonképpen semmi különös nem történik, csak játszunk és beszélgetünk velük. Ezen egyelőre, mivel még nincs több csoportunk, gyakorlatilag minden munkatárs ott van. Itt szóba állunk a gyerekekkel és a

gyerekek tanúi annak, hogy mi hogyan kommunikálunk egymással, hogy „húzzuk” egymást, hogyan viccelődünk. Abszolút spontánok vagyunk, ezt meg is beszéltük. Elengedjük magunkat előttük, és ugyanúgy hülyéskedünk, ahogyan magunk között szoktunk. És valahogy ez olyan hatással van a gyerekekre, hogy szeretnek idejárni és elkezdene velünk őszintén beszélgetni.

L. I.: Olyan nincs, hogy egy gyereknek heti rendszerességgel ide kell járnia?

R. M.: Olyan nincs, hogy kell, de olyan van, hogy rendszeresen jár ide. Például valaki megbukik, tanulási nehézségei vannak, és rendszeresen bejár a fejlesztő pedagógusunkhoz. Van egy gyerek, aki például a szünetben minden nap bejött. A fejlesztő pedagógus korrepetálta, de úgy, hogy közben hihetetlen sikerélményt adott neki. Ez a gyerek azóta két-három jegyet javított egy-egy tantárgyból, vagyis beindult. Most nyolc-tíz ilyen gyerek jár hozzánk korrepetálásra.

L. I.: Milyen munkamegosztás van a nevelési tanácsadók, a családsegítők és a gyerekjóléti szolgálatok között?

R. M.: Szerintem ennek úgy kellene működnie, hogy a családsegítő olyan családokkal foglalkozik, amelyek a problémáikkal saját elhatározásból felkeresik az intézményt, és ott a szociális munkástól segítséget kapnak. A gyakorlatban a családsegítő nagyon sokmindennel meg van terhelve, mert jelenleg gyakran a ez ad, vagy intéz segélyt. A nevelési tanácsadó viszont egy pedagógiai fejlesztés centrikus és pszichoterápiás intézménye. Tehát akkor segít, ha gyerek-terápiára, család-terápiára, vagy párhuzamos szülő-gyerek-terápiára van szükség. Foglalkozik a dislexiával, disgraphiával és discalkuliával, illetve tanulástechnikai segítséget nyújt.

L. I.: És hogy működik ez a munkamegosztás a gyakorlatban? Nem azért hozták létre ezt az új intézményt, mert a másik kettő nem működik megfelelően?

R. M.: Kétségtelen, hogy egy meglévő intézménynek könnyebb a specializálódás felé haladni, és a kapcsolódó vagy rokon problémák elől hatásköri indokokkal elzárkózni. Ez persze nem azt jelenti, hogy a másik két intézmény nem működik. De azt gondolom, hogy hiányzik egy szociálpolitikai menedzsment, tehát egy olyan szervezet, amely három-négy emberből áll, és amelynek az lenne a dolga, hogy mondjuk egy kerület vagy egy település helyi szociálpolitikáját átlásza, és az intézmények közötti munkamegosztást és munkakapcsolatot elrendezze és koordinálja. Miután az egyes kerületek, illetve települések nem egyformák, ezért a helyi sajátosságokhoz igazodó szociális intézményrendszerre lenne szükség, és erről csak helyi szinten lehet dönteni.

L. I.: Most a törvény írja elő, hogy egy-egy településen milyen intézmény legyen?

R. M.: A törvény csak azt írja elő, hogy – a gyerekjólétnél maradván – a gyerekjóléti szolgáltatást meg kell szervezni, de hogy ez a családsegítőn belül történik, vagy önálló intézményben, illetve másként, ez már helyi döntési kompetencia. Persze ezt is lehet körültekintően, szakmailag korrektül csinálni, vagy rögtönözni. Ez attól is függ, hogy van-e olyan – az előbb részletezett – szociális menedzsment, amely átlátja a helyzetet. Sok helyen például a gyerekjóléti szolgálatot a családsegítőre bízzák,

mert úgyis sokan vannak, és úgysem lehet tudni, hogy mit csinálnak. És ebben is sok igazság van.

L. I.: Mit csinálnak az önkormányzati szociális bizottságok?

R. M.: A szociális bizottságok tagjai olyan képviselők, akiknek van valahol főállásuk, emellett vállalják a képviselőiséget, és pluszként még vállalják a bizottsági tagságot is. Nekik az a dolguk, hogy az önkormányzat szociális ügyeiben állást foglaljanak és a segélyek elosztásáról döntsenek. Például a mi kerületi bizottságunkban egyetlen egy szociálpolitikus sincs. Emellett ez egy jó bizottság, mert a tagjai laikusként rendkívül emberségesek, de ez a dolog természeténél fogva nem professzionális szociális menedzsment. Ha tiszta lappal lehetne indulni, én létrehoznék egy három tagú szociális menedzsmentet, amelynek az lenne a dolga, hogy tervezze meg az adott település szociális intézményrendszerét a korösszetétel, a társadalmi összetétel, az igények és a már felgyűlt tapasztalatok alapján. Ez a testület bízna meg különböző intézményeket és civil szervezeteket különböző feladatok ellátásával.

L. I.: Milyen társadalmi rétegekből kerülnek ezekbe az intézményekbe a leggyakrabban az emberek?

R. M.: A családsegítőnél 1987-88-ban azt tapasztaltam, hogy a legszegényebbek, a lelegezetebbek, az érdekeiket legkevésbé érvényesítő emberek kerültek az intézménybe. Ezután fokozatosan kezdett megjelenni a lecsúszó és lebetegedett, korábban jól szituált középréteg, tehát az alkoholista mérnök, a rokkant tanár, aki nagyon hirtelen csúszott le valamiért. Itt a gyerekjólétinél viszont most azt látom, hogy jócskán vannak a felső középrétegből olyan munkájukban sikeres emberek, akiknek nincs idejük a gyerekeikre, tehát megjelenik a rohangáló vállalkozó és a táncosnő is.

A legritkábban a társszakták gyerekei kerülnek hozzánk. Ez a kerület egy kisváros, ahol nagyon sok tanár, óvónő, védőnő dolgozik, aki itt is lakik. Vannak információink arról, hogy nekik is vannak problémáik, de ez kevésbé jelenik meg itt. Ha például egy tanár azt tapasztalja, hogy a kollegájának a gyerekével probléma van, ezt nagyon nehezen tudja a szülő-kollegával megbeszélni.

L. I.: Manapság miből származik a legtöbb probléma?

R. M.: Én azt látom, hogy manapság minden, ami volt, megkérdőjeleződött, és minden elbizonytalanodott, az értékek, a normák, a kultúra. Mindenki meg van kergülve. A mai felnőttek szülei megkérdőjeleződtek, így megkérdőjeleződött mindaz, amiben felnőttek. A gyerekek teljesen összezavarodtak. Nem tudják, mi a fontos, pénzt keresni vagy szakmát tanulni. Ezért most minden társadalmi rétegben jelentkezhet probléma.

L. I.: Ez a rendszerváltás óta alakult így?

R. M.: Én előrébb tenném, mondjuk a '80-as évek közepére, amikor a KISZ tagság már vicc volt, de a szülők otthon mégis azt mondták, hogy a felvételi miatt azért jobb belépni.

L. I.: Ez a kettős nevelés korábban is jellemző volt.

R. M.: Amikor korábban véresen komoly volt a kettős nevelés, mert konspirálni kellett, az jobban átlátható, jobban elfogadható, és jobban feldolgozható helyzet volt. De amikor már nem volt olyan komoly a helyzet, és nem lehetett tudni, hogy minek mi a következménye, akkor a helyzet átláthatatlanabbá vált.

L. I.: Az 1990-es változás ehhez képest pozitív volt, mert megszűnt a politikai hazugság.

R. M.: Igen, de az összes korábbi érték elveszett. Például már a '80-as években is megfigyelhető volt, hogy azok jártak jól, akik nem az álmaikat kergették, hanem elmentek pénzt keresni. Korábban lehetett nem tudni a dolgokról, mert minden el volt fedve. Most viszont minden kiderül. Az embereknek maguknak kell eligazodniuk az események és az értékek között. Viszont a kevésbé tájékozott többség szereti, ha a dolgok feketék és fehérek, átláthatók. Ráadásul mindenkiben volt valami szép elképzelés arról, hogy milyen lesz a demokrácia, és egyáltalán nem olyan lett.

L. I.: Tehát a szülők bizonytalanok, és ezért a gyerekek nem kapnak határozott értékeket.

R. M.: Meg az óvó néni is bizonytalan, és a tanárok is bizonytalanok. Ezt a bizonytalanságot nagyon nehéz átélni, és nagyon nehéz ebben kapaszkodókat találni a gyerekeknek. Nagyon sok felnőtt maga is bizonytalan az értékek, a társadalmi helyzet, a kultúra, a televízió-műsorok közötti választás tekintetében, tehát a fontos és a kevésbé fontos dolgok tekintetében is, és ez hat a gyerekekre.

Például volt egy tizenhárom éves gyerek, akit az apukája hozott el. Ez a gyerek olyan határozottan és megközelíthetetlenül állította, hogy semmi más nem fontos, csak a pénz, ami egészen megdöbbentő volt. Ebben az volt a különös, hogy egy tizenhárom éves gyerek általában még nyitott az új értékekre, még elbizonytalanítható, alakítható. De ő megközelíthetetlenül „kész” volt. Ki akarták rúgni az iskolából, mert olyan felháborítóan viselkedett és olyan agresszív volt, hogy például dühében kidobott egy vasszéket az iskola második emeleti ablakából a szünetben, amikor ez bárkit eltalálhatott volna. Előbb elhelyeztük őt egy olyan alternatív iskolában, ami kevésbé poroszos szellemű, de ott sem találta meg a helyét, aztán magántanuló lett. Most elkezdett sportolni, ez tölti ki a napjait, és úgy látszik, hogy ez jó hatással van rá. Végül is olyan megoldás született, amit nem mi találtunk ki, de az apával folyamatosan foglalkoztunk annak érdekében, hogy ő segítsen megoldani a helyzetet.

L. I.: Az iskolák többségét most is poroszos szelleműnek látod?

R. M.: Vannak toleránsabb iskolák, de ilyenek voltak korábban is. Ez intézménytől és tanároktól függ. Persze bizonyos intézmények nehezen tűrik a toleránsabb tanárokat.

L. I.: Mennyire tudtok együttműködni a pedagógusokkal?

R. M.: Ez nagyon változó. Én azért nem vettem fel kezdőket ebbe az intézménybe, mert úgy gondolom, hogy az ember csak akkor tudja elválasztani a szakmai érdekeket a saját szubjektív érzéseitől, ha már egy kicsit „benőtt a feje lágya”. Ezt úgy is lehet fogalmazni, hogy bizonyos tekintetben a pedagógusokat is kliensnek kell tekinteni. Nem az a feladatunk, hogy szeressük őket és barátokozzunk velük, hanem

tolerálni kell, ami bennük van, és meg kell erősíteni, ami megerősíthető, ehhez pedig érettség kell. Eddig egy esettől eltekintve jó kapcsolatot sikerült kialakítanunk a pedagógusokkal. Ha van egy eredményes beszélgetés egy pedagógussal – függetlenül attól, hogy szimpatikusnak tartom vagy nem –, és a beszélgetés végére közösen eljutunk valahova, akkor úgy érzem, „ez jó mulatság, férfi munka volt”.

L. I.: Hogyan értékeled azt, ami a mentális problémák kezelését illetően az utóbbi években Magyarországon történt?

R. M.: Amit intézményes értelemben az elmúlt tizenkét-tizenhárom évben tettünk az első családsegítők létrejöttétől kezdve, és amennyit ez a mentális problémákkal foglalkozó szakma az utóbbi években fejlődött Magyarországon, az egészen példa nélküli az egész világon. Én nagyon sokféle emberrel beszéltem erről, sokféle országból, európaival is és amerikaival is, és mindenki azt mondja, aki többször volt itt, és ezt a folyamatot látta, hogy egészen fantasztikusan nagy utat jártunk be nagyon rövid idő alatt. Tehát ilyen értelemben nagyon pozitív a kép.

Ugyanakkor szomorúsággal tölt el, hogy azt látom, hogy ebben a szakmában sem mindig a tisztességes és jól felkészült szakemberek érvényesülnek, hanem sokszor „bratyi-alapon” eltűrik az állóvizet. Ez a hozzáállás néha a kiválasztásra és az értékelésre is jellemző, ha egyáltalán van értékelés. Ennek következtében egészen elképesztő, hogy esetenként milyen emberek hozzák a döntéseket, milyen embereket neveznek ki az intézmények élére, és kiket nem mernek, illetve nem akarnak félreállítani. Jellemző, hogy mindenki azt szereti, ha az alatta levő ember besimul, alkalmazkodik, nem okoz problémát, nem gondolkodik, hanem azt csinálja, amit a felettese mond.

(Az interjút Liskó Ilona készítette)

INTERJÚ A XI. KERÜLETI GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT MUNKATÁRSAIVAL

Fehérvári Anikó: Kérem, mutatkozzanak be!

Kissné Tóth Katalin vagyok, végzettségemet tekintve gyógy- és pszichopedagógus, illetve Államigazgatási Főiskolát is végeztem. 1998. január elseje óta vagyok az önálló Gyermekjóléti Szolgálat vezetője, ezt megelőzően 1993-tól a Pedagógiai Szolgáltató Központ gyermekvédelmi csoportját vezettem. 1993-tól mi már tulajdonképpen folytattunk a mai Gyermekjóléti Szolgálat tevékenységéhez hasonló munkát, aminek a lényege az iskolai szociális munka volt. Amikor a gyermekvédelmi törvény megszületett (1997. november 1.), az iskolai szociális munkát tovább bővítettük a törvényben előírt Gyermekjóléti Szolgálat feladatkörrel. Most negyedik hónapja, hogy működik ez az új intézmény.

Mészáros Márta vagyok, végzettségemet tekintve szociális munkás, a Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán végeztem 1994-ben. Már a diploma előtt kapcsolat-